

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Matej Karmelić

Regionalni identitet Škotske - kulturnogeografska perspektiva

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Regionalni identitet Škotske - kulturnogeografska perspektiva

Matej Karmelić

Izvadak: Svrha ovoga rada je prikazati doživljaj škotskog identiteta preko povijesnih, kulturnih i društvenih izvora. Keltska plemena, u međusobnim sukobima i ratovima protiv Engleske, formiraju svoj identitet, koji se do danas poistovjećuje sa ratnicima iz Highlandsa i vitezovima iz Lowlandsa.

18 stranica, 4 grafička priloga, 0 tablica, 18 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Škotska, identitet, Highlands, kultura, Lowlands

Voditelj: doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Tema prihvaćena: 7. 2. 2020.

Datum obrane: 24. 9. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Regional identity of Scotland – culturalgeographic perspective

Matej Karmelić

Abstract: The purpose of this paper is to present the experience of the Scottish identity through historical, cultural, and social sources. The Celtic tribes, in mutual conflicts and wars against England, formed their identity, which to this day is identified with the warriors of the Highlands and the knights of the Lowlands.

18 pages, 4 figures, 0 tables, 18 references; original in Croatian

Keywords: Scotland, identity, Highlands, culture, Lowlands

Supervisor: Lana Slavuj Borčić, PhD, Assistant Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 07/02/2020

Undergraduate Thesis defense: 24/09/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Razvoj Škotske	2
3. Nacionalni identitet	4
4. Regionalni identitet	9
4.1. Highlands	9
4.2. Lowlands	13
5. Zaključak	16
Literatura	17
Izvori	18

1. Uvod

Godine 1681. James Dalrymple, prvi vikont Staira, ponosno je napisao o Škotima: „Mi se ne pretvaramo da smo među velikim i bogatim zemaljskim kraljevstvima, ali ne znamo tko može tražiti prednost u starini i integritetu, biti jedne krvi i loze, bez ikakve mješavine s bilo kojim drugim narodom, i tako je nastavljeno i više od 2000 godina ... (Dalrymple Stair, 1693)“

Nakon što obradim razvoj Škotske, kao države, obraditi ću glavne teme nacionalnog identiteta i regionalnih identiteta koji određuju škotski narod. Razumijevanje identiteta, korišteno u ovom radu, temelji se na spoznaji da je identitet društveno konstruiran. To je složeni skup ponašanja, radnji i oznaka koje određuju i bivaju određene našim interakcijama s drugima. Konkretno, identitet se smatra pojednostavljenim načinom razgovora o društvenim odnosima i kako sebe doživljavamo, a ne kao nešto što je bitno ili fiksno (Billig, 1995).

Ideja regionalnog identiteta je prisutna u geografiji već duže vrijeme, budući da su tradicionalni pristupi regijama i regionalizmu često slavili praiskonsku prirodu regija, koji ističu njihovu osobnost i sklad/jedinstvo između regije i njenih stanovnika (Paasi, 2003). Regionalne narative su obično pratile idila i konzervativizam. Regionalni su geografi bili duboko uključeni u odnose moći i znanja kad su opisivali ograničene poretke na zemlji, fiksirane, naizgled, neutralnim kartama i tekstovima koji su identificirali zasebne regije. Iako tradicionalni, homogenizirajući regionalni geografski narativi gube na valjanosti u akademskim istraživanjima, ali ne i u geografskom obrazovanju, povjesničari geografskih ideja sada razmatraju odgovarajući ideološki kontekst njihove proizvodnje (Paasi, 2003).

Regionalni identitet je, na neki način, interpretacija procesa kroz koji regija postaje institucionalizirana, proces koji se sastoji od stvaranja teritorijalnih granica, simbolike i institucija (Paasi, 2003). Ovaj proces istodobno stvara i uvjetovan je diskursima, praksama, ritualima koji se oslanjaju na granice, simbole i institucionalne prakse. Regionalni identitet kao „identitet regije“ ili kao kombinacija identiteta i svijesti postao je vrlo popularna, tema u kulturnoj, političkoj i ekonomskoj geografiji.

2. Razvoj Škotske

Škotska je država sjeverno od Engleske na otoku poznatim kao Velika Britanija. Bitno je naznačiti da, iako su ujedinjeni s Englezima od 1707. godine, vrlo je važno razlikovati ih od Engleza. Kelti su na britanske otoke stigli u prvom tisućljeću prije Krista i raširili se tvoreći plemena Brita, Gela i Pikta. Godine 43. poslije Krista su Rimljani pokušali osvojiti već navedena plemena, no pokazalo se da je Pikte vrlo teško osvojiti, jer Rimljani nisu mogli pobijediti u području Škotskog visočja (ubuduće će biti oslovljeno s *Highlands*) u Kaledoniji, pa je Car Hadrijan sagradio utvrđeni zid za obranu od Pikta. Dok Rimljani nisu napustili otok 450. godine poslije Krista, jug Britanije je već bio pokoren od strane njemačkih Anglosaksonaca. Škotska je do tog vremena bila politički podijeljena na četiri kraljevstva: Keltski Pikti, Scotti (latinsko ime za Gele), Strathclyde i anglosaksonsko kraljevstvo Bernicia. Bernicia je nakon spajanja s južnim susjedom Deira, postala Northumbria, te kada su napali Vikinzi postala je Kraljevstvo York (Jórvík). Kelti su se ujedinili pod Kenneth Macalpinom da bi formirali Kraljevinu Alba. Vrijedno je napomenuti da se veći dio Europe borio protiv Vikinga u 10. stoljeću, a Škotska se, ne želeći ostati izostavljena, pridružila. Vikinzi su poraženi 927. godine od novoosnovanog Kraljevstva Engleske, koje je nakon pobjede, nastavilo napadati sjeverno, prema Škotskoj. Kraljevina Alba, Strathclyde i Dublin ujedinili su se protiv Engleza, ali su poraženi 937. godine. Dvije kraljevine su se pomirile, Alba je aneksirala Strathclyde 945. godine te se iduća dva stoljeća diskontinuirano ratuje s Engleskom (Lynch, 2011).

U razdoblju od 10. do 14. stoljeća, Škotska mijenja mnoge vladare, većinom zbog nedostatka nasljednika; dinastija Dunkeld, kojoj zadnji kralj Aleksandar III umire 1286. godine te ostavlja samo praunuku Margaret, kraljicu Norveške, koja umire 4 godine poslije Aleksandra, što koristi engleski kralj Edward I za invaziju Škotske. Rat za škotsku neovisnost ostao je zapamćen, najviše, po vitezu William Wallaceu, koji se borio na strani kuće Bruce protiv kuće Balliol. Konačna pobjeda Škotske potvrdila je Škotsku kao potpuno neovisno i suvereno kraljevstvo.

Godine 1371. Robert II je osnovao kuću Stuart, koja će neometano vladati Škotskom sljedeća tri stoljeća. Škotski kralj James VI Stuart je naslijedio englesko prijestolje 1603. godine, stoga je dinastija Stuart vladala nad oba kraljevstva sve dok *Acts of Union* 1707. godine dva kraljevstva nije spojio u novu državu, Kraljevinu Veliku Britaniju (Blouet, 2009).

Međutim, *Acts of Union* je bio nepopularan među Škotima, stoga nastaje pokret Jakobita, nazvanim po latiniziranom imenu James Edwarda, prestolonasljednika škotske krune. Jakobiti ubrzo dobivaju potporu od lordova iz Highlandsa te 1715. kreću sa pobunom. Nakon godinu dana vlada Velike Britanije ih počinje ozbiljno shvaćati te mobiliziraju jaču vojsku i izgrađuju mrežu cesta po gorjima za brže reagiranje od neposredne prijetnje Highlandera. Godine 1745. je zadnja pobuna Jakobita ugašena, kada su pod Charles Stuartom dospjeli do Derbyja (Blouet, 2009), ali su se zbog dezertiranja vojnika, morali povući sve do Invernessa, gdje su izgubili posljednju bitku od engleske vojske. Većina Jakobita je pogubljeno ili poslano u kolonije, te je vlada zbog pobune zabranila nošnju kilta i sviranje gajdi 1746. godine, što je natjeralo mnoge Škote na emigraciju iz Highlandsa u Sjevernu Ameriku i prema industrijaliziranim gradovima.

U 19. stoljeća južniji dijelovi, oko Glasgowa i Edinburgha, razvijaju se svaki na svoj način. Glasgow (i Paisley) postaje centar ugljene i željezne industrije, a umjetnost, prosvjeta i arhitektura postaju „duh vremena“ u Edinburghu, koji se često navodi kao Atena sjevera. Bitno je još naznačiti da, zbog bogate industrije, Škotska dobiva željeznicu za bolju prometnu povezanost s ostatkom otoka.

Početak 20. stoljeća uzima velik danak na Škotsku, tradicionalne industrije poput brodogradnje, rudarstva, željeza i čelika propadaju zbog Velike depresije 1929. godine. Drugi svjetski rat poboljšava zaposlenost te post ratne godine su razdoblje prosperiteta. Krajem 20. stoljeća razvijaju se hi-tech i uslužne industrije, koje zamjenjuju stare manufakture, pa je Glasgow 1990. nagrađen titulom Europske prijestolnice kulture. U ovo vrijeme jača nacionalistička stranka u Škotskoj (SNP), koja 1974. godine ima 11 članova parlamenta te 1999. godine Škotska dobiva svoj parlament (Blouet, 2009).

Godine 2011. SNP osvaja većinu u škotskom parlamentu, ali 2014. godine na referendumu za neovisnost većina Škota glasa protiv neovisnosti. Godine 2016., nakon što je Škotska glasala za ostanak u Europskoj Uniji, a ostatak Velike Britanije za izlazak, Škotska pokazuje sve veću podršku za drugi referendum o neovisnosti.

3. Nacionalni identitet

William Wallace bio je ratnik iz dvanaestog stoljeća koji se odupirao Englezima, koji su ga na kraju pogubili. Graeme Morton, u svom tekstu *William Wallace: Man and Myth*, opisao je kako je Wallace postao fokus toliko različitih maštanja škotske povijesti i identiteta:

„Po rođenju nije bio plemenit, više građanin od bilo čega drugog. Nije bio dio škotske „države“, a njegovo viteštvo i njegovo starateljstvo nad Škotskom, godinu dana nakon bitke kod Stirling Bridgea, viđeno je kao nagrada čovjeku koji je vlastitim naporima unaprijeđen, a ne povučen pokroviteljstvom i rođenjem. Vjerski protestant, s protestantskom verzijom domoljubnog stiha slijepog Harryja koji ga je potvrdio 1570. godine, bio je prikladan uzor za postreformacijsku Škotsku, a zasigurno i u osamnaestom i devetnaestom stoljeću. Nije bio gorštak, premda u njegovu sjećanju postoje planinske tvrđnje, a njegova rustikalna jednostavnost, poštenje, snaga i odvažnost na bojnopolju lako su se povezali s plemenitim divljakom, tako prikazanim u pogledu na škotsko gorje s kraja osamnaestog stoljeća. Nije bio jakobit, iako to nije spriječilo njegova hrabra djela da se pojavljuju u jakobitskim pjesmama. Međutim, osiguralo je da će njegova komemoracija usredotočiti škotsku naciju na parlament i upravljanje, a ne na monarhijsku obnovu ...“ (Morton 2001: 15–16)

Postoji zajedničko mišljenje da Škoti imaju kulturni identitet, iako je to na neki način suptilnije nego u slučaju nekih drugih skupina. To je uglavnom povezano s činjenicom da ne postoji nijedna nedvosmislena razlika koja Škote razdvaja od ostalih. Zbog anglicizacije koja se odvijala od srednjeg vijeka, Škoti se malo razlikuju od drugih, posebno od Engleza, svojih južnih susjeda. Na primjer jezik: u suvremenoj Škotskoj govori se barem nekoliko jezika: engleski i keltski. Mnogi, međutim, tvrde da je škotski također zaseban jezik, a ne dijalekt engleskog (Ichijo, 2004).

Glavne oznake što to znači biti Škot, za većinu ljudi koji žive u Škotskoj, su rođenje, podrijetlo i prebivalište, vjerojatno tim redoslijedom, s 82 posto koji kažu da je rođenje vrlo važno, 73 posto podrijetlo i 65 posto prebivalište (McCrone, 2001). Relativni položaj ovih različitih kriterija ogleda se u odgovorima na pitanje o navodnom škotskom državljanstvu, o kojem je važno napomenuti da više od polovice prihvaća vrlo liberalni kriterij za državljanstvo, samo prebivalište, što bi Škotsku učinilo jednim od najotvorenijih društava u zapadnoj Europi po pogledu državljanstva (McCrone, 2001). Rođenje, podrijetlo i prebivalište različiti su referentni okviri. Međutim, oni u ovom trenutku nisu politički aktivne kategorije jer ne postoji

politički ili kulturni razlog da ljudi moraju birati je li rođenje važnije od prebivališta (McCrone, 2001).

Čini se očitim da su rastući osjećaj škotskog nacionalnog identiteta i zahtjev za većom samoupravom, kojem slijedi uspostava parlamenta, usko povezani. Takvi komentari ne prenose toliko jasne obrasce koliko nijanse o nacionalnom identitetu govore (McCrone i Bechhofer, 2015). Općenito, međutim, podrazumijevaju li porast engleskog identiteta? I koliko je bliska veza između škotskog nacionalnog identiteta i izbornih uspjeha Škotske nacionalne stranke?

U Engleskoj „nacionalisti“ nemaju veliku želju da imaju isključivo engleski parlament, dok se u Škotskoj politički uspjesi nacionalističke stranke SNP ne objašnjavaju porastom škotskog nacionalnog identiteta, niti podrškom za neovisnost te se ne može tvrditi da je škotski nacionalni identitet značajno ojačao od uspostave parlamenta 1999. godine. Dvije trećine ljudi koji žive u Škotskoj već se smatralo „uglavnom škotskim“ prije početka procesa devolucije i stvaranja samostalnog škotskog parlamenta (McCrone i Bechhofer, 2015). Čini se da se prijelaz na *Škotstvo* dogodio prije predaje vlasti, što olakšalo potražnju za parlamentom. Stanovnici Škotske, gotovo šest od deset, kažu da su „uglavnom Škoti“ (58 posto u 2009.), a tek jedan na četrnaest da su uglavnom Britanci (samo 7 posto u 2009.). Ljudi u Škotskoj su očito Škoti više nego što su ljudi u Engleskoj Englezi (McCrone i Bechhofer, 2015).

Suvremeni škotski identitet čvrsto je ugrađen u „osjećaj mjesta“, a ne u „osjećaj plemena“, i to proizlazi iz srednjovjekovne realpolitike, a ne iz moralne superiornosti Škota (McCrone, 2001). Drugim riječima, nijedna usko „etnička“ definicija identiteta neće držati državu na okupu, značajka koja se ogleda u usvajanju Svetog Andrije za škotskog zaštitnika. Sv. Andrija je imao prednost što je nedvojbeno stranac i stoga se izbjegavao koristiti ili umanjiti brojne regionalne Škotske kandidate za naslov. Srednjovjekovni Škoti bili su preslabi i bez puno autoriteta da bi mogli vladati, *Declaration of Arbroath* iz 1320. godine, koja je tražila papino odobrenje za neovisnost Škotske od Engleske, prethodila je čuvenom komentaru: „sve dok nas stotinu ostaje živo, ni pod kojim uvjetima nećemo biti podvrgnuti prevlasti Engleza“, s ovim upozoravajućim ograničenjem na kraljevsku moć: „Ipak, ako se on [kralj] odrekne onoga što je započeo, nastojeći da nas ili naše kraljevstvo podvrgne engleskom kralju ili Englezima, mi bismo ga nastojali istodobno istjerati kao neprijatelja i podmetača vlastitog i našeg prava, a mi bismo nekog drugog čovjeka koji nas je mogao braniti učinili svojim kraljem.“ Tamo nema puno dokaza o kraljevskom poštivanju.

Časopis *The Guardian* je 2011. godine svojim čitateljima postavio online anketu „Koliko se osjećate britanski?“, što je u suštini bilo pitanje da li se stanovništvo identificira kao Britanac ili izrazitije nacionalistički (Slika 1). Rezultati ankete *The Guardian*a prikazuju uvid u to kako različiti dijelovi Ujedinjenog Kraljevstva zapravo doživljavaju naciju u cjelovitosti. U Engleskoj se može primijetiti veća koncentracija ljudi koji se izjašnjavaju kao Britanci, dok je u ostalim državama, i Cornwallu, Ujedinjenog Kraljevstva nacionalni identitet izraženiji.

Druga karta prikazuje najveći udio nacionalnih identiteta prema udjelu stanovništva za svaku jedinicu lokalne vlasti u Ujedinjenom Kraljevstvu u popisu stanovništva iz 2011. godine (Slika 2). Ispitanicima je bilo dopušteno odabrati više nacionalnih identiteta na popisu, stoga su identiteti međusobno zamjenjivi. Na primjer, 26% ljudi iz okruga *East Renfrewshire* u Škotskoj opisalo je svoj nacionalni identitet i kao škotski i kao britanski.

Najveće nacionalne skupine identiteta za svaku državu Ujedinjenog Kraljevstva su:

Engleska: 69,5% Englezi, 31,4% Britanci

Škotska: 82,7% Škoti, 26,7% Britanci

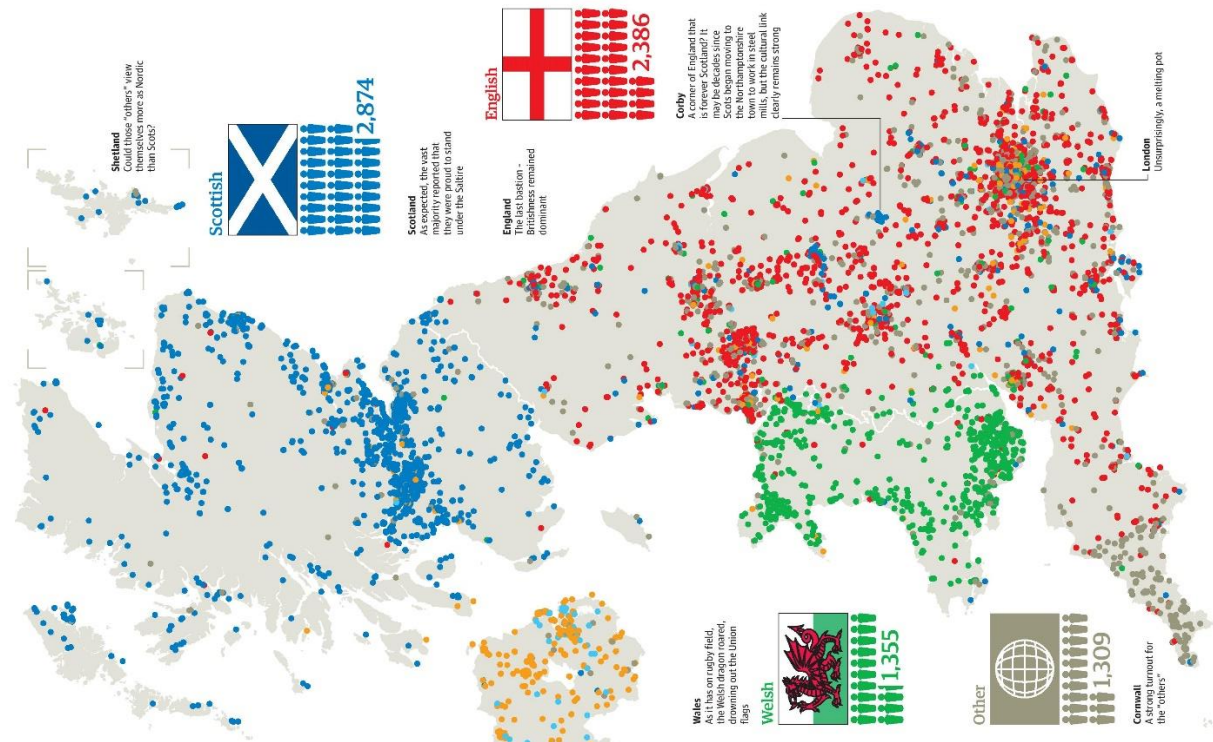
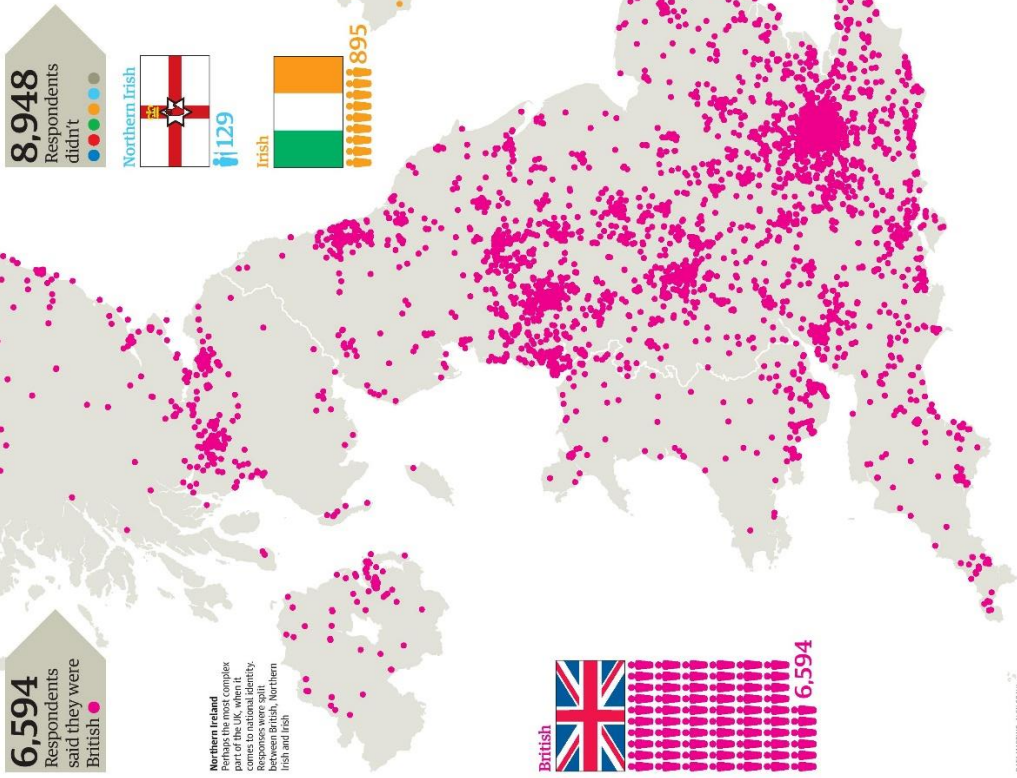
Wales: 64,6% Velšani, 26,7% Britanci, 12,8% Englezi

Sjeverna Irska: 48,4% Britanci, 29,4% Sjevernoirici, 28,4% Irci

Iz obje karte se može interpretirati da Škotska, kao što je i očekivano, ima veliku većinu koja se izjasnila da je ponosna što pripada Škotskoj.

How British do we feel?

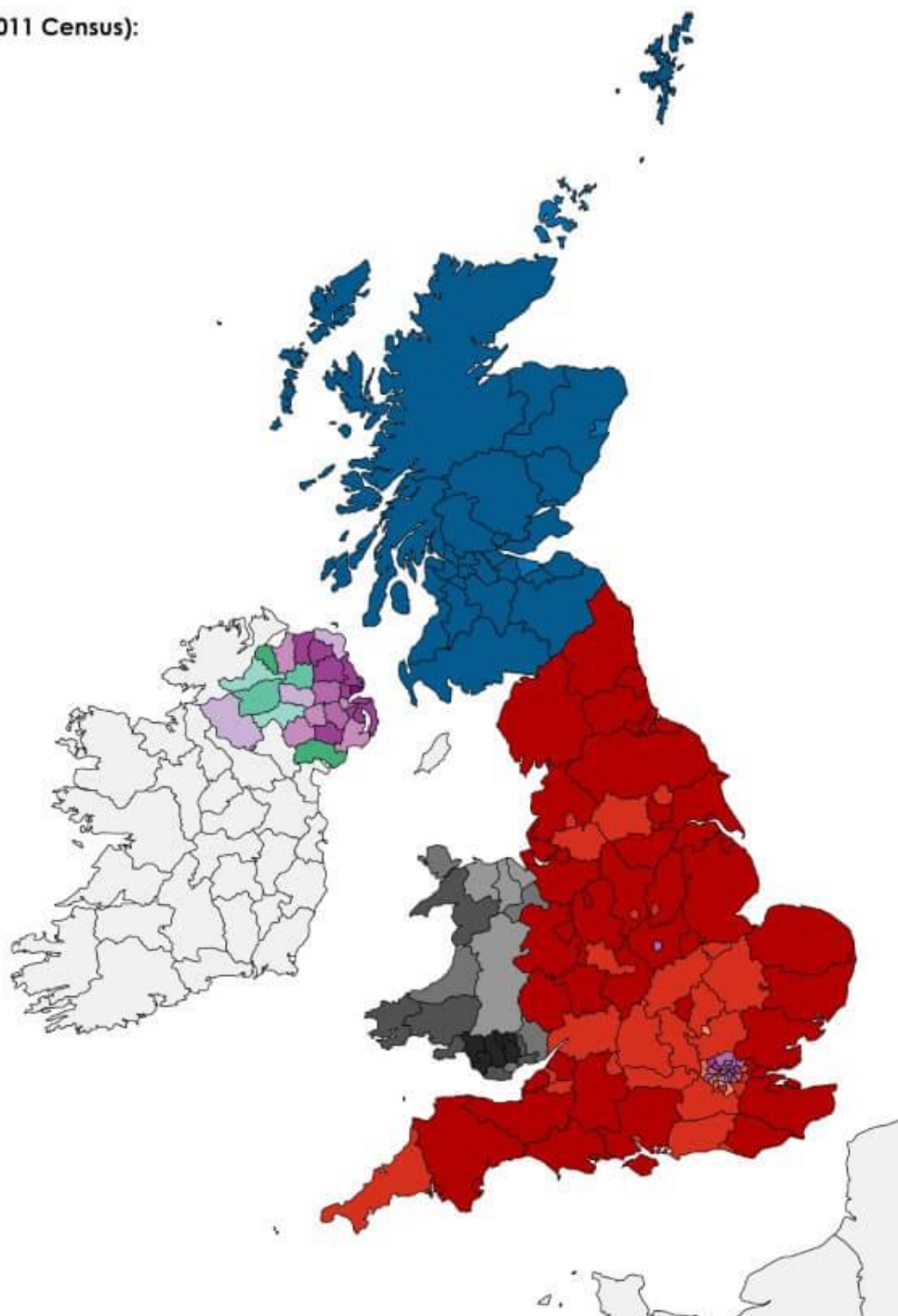
As Scotland moves towards an independence vote and devolution evolves, it seemed likely that an increasing number of people in the UK would identify more with its constituent parts. The Guardian asked users to "plant the flag" of their nationality on the map. The results were:

Slika 1. Kako se Britanci identificiraju na nacionalnoj bazi
Izvor: The Guardian, 2011

National Identity (2011 Census):

- British: +75%
- British: 60-75%
- British: 50-60%
- British: 40-50%
- British: 30-40%
- English: +75%
- English: 60-75%
- English: 50-60%
- English: 40-50%
- Irish: 50-60%
- Irish: 40-50%
- Irish: 30-40%
- Scottish: +75%
- Scottish: 60-75%
- Welsh: +75%
- Welsh: 60-75%
- Welsh: 50-60%
- Welsh: 40-50%

Slika 2. Nacionalni identitet u Velikoj Britaniji na temelju popisa stanovništva iz 2011. Godine

Izvor: Brilliant Maps, 2018

4. Regionalni identitet

4.1. Highlands i otoci

Možda više od bilo koje druge regije, identitet Highlandsa ima ključnu ulogu u „imaginarnoj geografiji“ Škotske i u stvaranju škotskog nacionalnog identiteta (Said, 1993). Highlands su i stvarno, gorsko područje koje se kulturološki razlikuje od ostatka Škotske, i mit, skup ideoloških simbola i slika: „Znamo da je škotski Highlands romantičan. Benovi (planine) i glenovi (doline), usamljene kolibe na maglovitom otoku, ljubičasta vrijeska, pripadnici klanova u kiltovima, davne bitke, drevni i lijepi jezik, *claymore* i gajde i *Bonny Prince Charlie* - sve to znamo, a također znamo da to nije stvarnost.“ (Withers, 1999).

Razumijevanje Highlandsa kao karakterističnog kulturnog područja, definiranog prema većini autora, kao područje u kojem je prevladavao keltski jezik, vuče korijenje iz srednjovjekovnog razdoblja i povlačenja keltskog jezika iz drugih dijelova zemlje. Ovo postojanje Highlandsa kao kulturne regije, zvanim *Gaidhealtachd*, ili područje keltskog govornog područja, za Highlandera je naznačivao gubitak: „Keltska percepcija škotskih nizina (ubuduće će biti oslovljeno s *Lowlands*) je tužna... Mi Kelti smo oni koje su razbaštinili, kojima je oduzeto“ (MacInnes, 1989).

Vrijedi istaknuti tri karakteristike. Prvo, često ponavljana podjela u Škotskoj između Highlandsa i Lowlandsa nije nepromjenjiva geografska činjenica (Slika 4). To je kulturno pitanje s poznatim činjenicama i uzrocima. Drugo, s obzirom na gore navedeno, ne može se pretpostavljati da se Highlands pojavljuje kao, sredinom osamnaestog stoljeća obilježena, „problematična regija“. Pobuna iz 1745. godine bila je važna za usmjeravanje pozornosti na regiju i neosporno je da su gorja ideološki obojena slikama romantike, hrabrosti i estetskog značaja ovog doba. Moguće je tvrditi da su Highlands postali fokus kulture od sredine 18. stoljeća nadalje, upravo zato što su ranije bili „postavljeni“ u opoziciju s vrijednostima ostatka Kraljevstva. Treće, stvaranje Highlandsa iz osamnaestog stoljeća, ili je pogrešno prikazalo stavove Highlandera o njihovom krajoliku ili ih je potpuno izostavilo. Tek je nedavno posvećena pažnja autohtonom glasu u razumijevanju osporavane prirode krajolika Highlandsa (Withers, 1999).

Utvrđeno je nekoliko trendova u „otkrivanju“ Highlandsa: prikaz regije s početka osamnaestog stoljeća kao svojevrsne prirodne ili antropološke znatiželje; naglasak na uzvišenom i pitoresknom u kasnom 18. i ranom 19. stoljeću; otvaranje visočja kroz vulgarni turizam 19. stoljeća, u kojem ljudi češće dolaze u Highlands ili da bi ubijali ili u potražnji za

duhovnom obnovom u divljini bez da razumiju krajolik; i masovni turizam 20. stoljeća (Withers, 1999).

Ono što je ljude privuklo u regiju u kasnijem osamnaestom stoljeću, nakon gašenja političke i vojne prijetnje jakobitskih pobuna, bila je upravo ona divljina zbog koje je Highlander, u kulturi, jeziku i društvenom sustavu bio, preziran. Prije sredine osamnaestog stoljeća, na primjer, surovi i divlji krajolici bili su, općenito, omraženi, a komentatori su često kritizirali neproduktivnu zemlju i trome domoroce. Kasnih 1700-ih, međutim, dio ljudi se oduševljava izgledima neukroćene prirode i prirodnim krajolicima bez ljudskog utiska. Tek od tada, krajolik Highlandsa (također i ostali europski brdski krajolici) obasipan je osobinama pitoresknog veličanstva i suvremenih predodžbi o slikovitom. Highlands, kao prirodni krajolik, stvoren je kao kombinacija kulturnih suprotnosti: kulturni interes za neobrađenu prirodu te, u opoziciji, ekonomski zahtjevi za unaprjeđenje poljoprivrede.

Ti su stavovi, uglavnom, bili ograničenog opsega. Zbog toga Highlands nisu „otkriveni“ u cijelosti, već samo jugozapadno i središnje visočje. Sjeverozapad se više razvija u turizmu 19. stoljeća. Njegovo kasnije, ponovno, otkriće često je zabilježeno fotografijama, kao i popularnom pejzažnom umjetnošću osamnaestog stoljeća. Ova maštovita konstrukcija kroz „filozofsku svjetlost i gotičku tmurnost“ (Withers, 1999; prema Baridon, 1987) je stajala u kontrastu s drugim oblicima geografskog poznavanja, poput izrade karata i anketa čija je svrha prikazivanja bila točno mjerenje utemeljeno na diskursima racionalnosti i utilitarizma.

Koliko god ustrajan bio prikaz jednostavnog, buntovničkog mentaliteta Highlandsa, također se potvrđuje pričama Highlandera kao ratnika. U skladu sa suvremenim idejama o napretku civilnog društva od barbarstva do trgovine, Highlands vojnika, ne samo da su vidjeli kao dio cjelovitog društva usmjerenog na rat, već su ga prikazali i kao „prirodnog“ vojnika, čiji su gorski krajolik, fizički atributi i moralni kodeksi odanosti i časti predisponirali da bude ratoboran (Withers, 1999). Highlands pukovnije bile su regrutirane i prije 1745., ali krajem 18. stoljeća regrutacija Highlandera u britansku vojsku postala je tradiciju i što je osiguralo trajnu simboličnu vezu između regije i militarizma. Ali, kao i u ostalim segmentima *Highlandizma*, riječ je o simbolici izraženoj u odnosu na druge kontradiktorne tvrdnje: „u romantičarskom ostvarenju neoklasičnog smještanja barbara, Highlands zona proizvodi rat iz vlastite mračne unutrašnjosti“ (Womack, 1989). Nekad omražene osobine tada postale su prirodne i čestite.

Prebble (1988) vrlo detaljno dokumentira u kojoj je mjeri posjet Škotskoj Georgea IV 1822. godine bio lažna manifestacija u urbanom okruženju s elementima *Highlandizma*, „karirana panorama“, Lowlanderi koji se pretvaraju da su Highlanderi, lažna estetika starine highlandskog odijevanja kojeg je nosilo njegovo veličanstvo i ceremonije lažnih običaja kojim

su aludirali na drevne tradicije (Withers, 1999). „Kraljevski posjet“ bio je, jednostavno, ključni trenutak u stvaranju *Highlandizma*: „Škotska, nakon završetka njegova posjeta, više nije mogla biti ista. Lažna tartanska karikatura postaje općeprihvaćena, čak i od onih koji su joj se rugali, i ona se od tada nastavila razvijati u perspektivi i boji. Uz žarko poticanje Anglo-škotske ustanove i pod pokroviteljstvom uzastopnih monarha, koji su s germanskom revnošću, nosili kilt i pastirski štap, keltifikacija Waltera Scotta nastavila je zavoditi svoje sunarodnjake i time ih pripremati za političko i industrijsko iskorištavanje“ (Prebble, 1988).

Mnogi su simbolički elementi sačinjavali *Highlandizam* u devetnaestom stoljeću, oblikovani ranijim mitovima i dugotrajnim kulturnim stavovima, o kulturnoj udaljenosti, o divljem narodu i prirodi i o moralnim vrijednostima pripisanim istima. Na primjer, pejzažna fotografija proširila je raspon prikazanih mjesta, ali se nije uvelike razlikovala od ustaljenih praksi pejzažnog slikanja pokazujući „romantičnu stjenovitu dolinu i planinu zakrivenu oblacima“ (Withers, 1999). Ono što također vrijedi za Highlands u devetnaestom stoljeću jest da oni na određeni način odražavaju tada prevladavajuće ideološke konstrukcije u vezi s prošlošću i nacionalnim identitetom, posebno načine na koje je engleska nacionalnost predstavljena kao ruralna upravo u trenutku kada je Engleska masovno postajala urbanizirana i industrijalizirana. Tadašnja dvolična interpretacija engleske kulture, također je primjenjiva na Škotsku iz devetnaestog stoljeća, gdje iskustva većine Škota iz urbanog života pisci zanemaruju za ruralne teme (Slika 3.).

Osjećaj krajolika Highlandsa kao neke vrste *Urlandschafta* ili iskonske, djevičanske Škotske bio je ojačan ranijim predodžbama o divljini, ali sredinom devetnaestog stoljeća popraćen je jačanjem ideje o visočju kao rekreacijskoj areni. Osnivanje *Scottish Rights of Way and Access Societyja* 1843. godine značilo je da mogućnost pristupa škotskom prirodnom krajoliku sve više društveno i moralno pitanje: društveno, jer se radilo o građanima srednje klase kao lutalicama, a kasnije kao planinari i skijaši, a moralno, u pogledu gledanja na Highlands kao na zdrav prostor, ali ne za sve (Smout, 2009). Tenzije između ovih konkurentskih vizija o visočju, kao regionalnom simbolu nacionalnog identiteta, ekonomski zaostalom i kojem je potreban razvoj, kao prirodnom utočištu i krajoliku koji je bio i „hram i staza s preprekama“ (Smout, 2009), jasno su vidljive u međuratnim godinama.

Slika 3. Horatio McCulloch, Loch Lomond, 1861
Izvor: Wikipedia, 2010

Highlandizam je snažno utjecao na škotski moderni pogled na sebe na Carskoj izložbi 1938. godine. Izložba, održana u Glasgowu u vrijeme ekonomske depresije, bila je ekspresija nade za budućnost. Škotska se predstavila zajedno s drugim nacijama Carstva kroz dva velika paviljona i, ponajviše u ovom kontekstu, kroz *An Clachan*, konstruirano Highlands selo. *An Clachan* je zamišljen kao oličenje škotskog Highlandsa, minijaturna, stroga i divlja Kaledonija i sagrađene slamnate kućice, oslikane pozadine Highlandsa i uvezeni Kelti da potkrijepe izložbu (Withers, 1999). *An Clachan* se predstavio kao simbol esencijalne Škotske, štoviše, bit: „Highlands selo će potaknuti mnoga sjećanja u svijesti vraćenih prognanika, a drugima će ostaviti neki dojam o stvarnoj staroj Škotskoj, zemlji Kelta, Škotska koja brzo prolazi pred neumoljivim naletom modernosti“ (Withers, 1999 iz *An Clachan*, 1938). Činjenica da slike Highlands krajolika, tartana i figure Bonnie Prince Charlieja tako snažno djeluju u suvremenim predstavama, sugerira da moderna Škotska nije i ne zanemaruje prošlost *Highlandizma*, već ga aktivno uključuje kao dio kontradiktornih i imaginarnih geografija (McCrone, 1995).

4.2. Lowlands

Za razliku od Highlandsa, Lowlands ima puno manje izražen regionalni identitet, unatoč tome što je ovaj prostor kolijevka nacije. Narod Lowlandsa, sa velikim vojskovođama poput William Wallacea, je u srednjem vijeku obranio Škotsku protiv engleskih namjera pretvaranja Škotske u englesku provinciju. I dalje, Highlanderi dandanas Lowlandere smatraju potomcima Danaca (Vikinga) i Anglosaksonaca te stoga nisu pravi Škoti u odnosu na njih. Najveću ulogu u regionalnom identitetu Lowlandsa ima upravo rivalitet prema Highlanderima.

Krajem sedamnaestog stoljeća, škotski keltski jezik opada među stanovništvom Lowlandsa. Komercijalizacija poljoprivrede i industrijalizacija u Lowlandsu i Engleskoj privlači stalan tok emigranata iz visočja koji traže zaposlenje. Donedavno zanemareno područje, Lowlands nakon industrijskog booma postaje urbana jezgra Škotske, koja sadrži većinu škotskog stanovništva.

Glasgow, grad sa 600 000 stanovnika, ima vrlo intenzivan, ali ne ujednačen ili neosporan identitet. Većina građana vrlo je ponosna na to što pripadaju Glasgowu, lijepom gradu s živahnim društvenim i kulturnim životom, najbrže rastućom ekonomijom u Škotskoj i koji se nalazi na trećem mjestu najposjećenijih turističkih gradova u Velikoj Britaniji. Unutar ove zajednice postoje brojna proturječja i sukobi koji se odnose na socijalnu i ekonomsku klasu, spol, etničku pripadnost, religiju, denominaciju, susjedstvo, seksualnu orijentaciju i obrazovanje, zajedno s endemskim socijalnim problemima lošeg zdravlja, nasilja u obitelji i na ulici i zlouporaba alkohola i droga, iako je sama sposobnost preživljavanja u ovom surovom okruženju također izvor ponosa, kao i karakterističnog crnog humora. U mnogim ključnim dimenzijama Glasgow je grad snažnih kontrasta, bez obzira uzima li se u obzir životni standard, arhitektonsko okruženje ili pristup kulturnim resursima (O'Neill, 2006).

Sport i zabavu, koji su rijetke otvorene izlazne rute za talentirane, ali s malo obrazovanja ili prilika, predstavljaju, između ostalog, komičar i glumac Billy Connolly te svjetski boksački prvak Benny Lynch (O'Neill, 2006). Objekti koji predstavljaju dvije glavne nogometne momčadi, Celtic (uglavnom rimokatoličku) i Rangers (uglavnom protestantsku), odražavaju sektaštvo koje ostaje značajna rasjedna linija u identitetu stanovnika Glasgowa. Njihove veze s religijom su više plemenske od naučenih (kao što je to vjerojatno uvijek i bilo), a odanost

jednom ili drugom timu glavni je izraz zajedničkog identiteta za mnoge muškarce radničke klase, nestankom ekonomskih uloga i fizičkog rada viktorijanskog industrijskog grada.

Dalje prema jugu, osjećaj nacionalnog identiteta u pograničnim zajednicama uvelike ovisi o tome kako drugi ljudi doživljavaju zajednicu i o mjeri u kojoj ljudi mogu prihvatiti tvrdnje o identitetu. U slučaju Borderlandsa, oni koji su izvan zajednice, pripisuju im dvosmislen identitet. I škotska i engleska nacionalna zajednica nerado prihvaćaju Borderlands stanovnika kao sunarodnjaka beskompromisno. Takav javni identitet bio je u suprotnosti s jasnim identifikacijama pojedinaca iz pograničnih područja, kao zajednica su bili marginalizirani. Međutim, kao pojedinci u privatnom kontekstu Borderlandsa, nisu bili marginalizirani, već su se mogli jasno identificirati na ovaj ili onaj način (Gill, 2005). Ovdje se ne raspravlja o interakciji škotskog, engleskog i britanskog identiteta. Očito je, međutim, barem u ovoj skupini da škotski identitet ima veću rezonanciju od engleskog. Ipak, još uvijek je moguće da se nose s dvosmislenošću svog pripisanog identiteta prihvaćajući ga. Dvosmislenost, daleko od toga da bude potisnuta ili skrivena, izražava se stalnim spominjanjem miješanog nacionalnog karaktera graničnog područja. Borderlands sugeriraju da su granice nacionalnih identiteta fleksibilne i da su kao takve podložne pregovorima (Gill, 2005).

Slika 4. Regionalna podjela Škotske na Highlands i Lowlands
Izvor: Wikipedia, 2007

4. Zaključak

Informacije koje sam prikazao u ovom radu ukazuju na to da je škotstvo, u posljednjih dvadeset godina, postalo jače i kulturno različitije od onog starog, stereotipnog *Highlandizma* kojeg turisti dandanas smatraju slikom stvarnog škotstva. Identitet nikada nije apsolutan, već se može definirati ili nečim izvedenim iz prošlosti, osjećajem pripadnosti iznutra, ili suprotstavljanju tuđem identitetu. Identitet je implicitan, djeluje posredno kroz kulturu i navike u kojima su ljudi angažirani.

Kulturni zaokret u škotskoj historiografiji pomogao je preusmjeriti raspravu o nacionalnom identitetu u Škotskoj u vrijeme kada je on presudan za politički projekt. Uzmimo primjer socijalnih i političkih stavova. Ljudi u Škotskoj većinom lijevo od političkog centra u svojim stavovima o državnoj intervenciji, socijalnoj skrbi, preraspodjeli dohotka i bogatstva, kao i čitavom nizu stavova prema građanskom i moralnom ponašanju. Prvi iznenađuje malo, ali potonji iznenađuje mnoge, ushićeni stavom da je Škotska neliberalno, moralno konzervativno i mizoginističko društvo: često je lakše držati se svojih vjerovanja čak i kad se svijet koji ih je stvorio radikalno promijenio. Društveni, moralni i politički stavovi se sve više uzimaju kao dokaz da je Škotska više egalitarna, socijaldemokratska i liberalna. Drugim riječima, to znači biti Škot, to je osnovni izraz škotskog identiteta. To znači da su stavovi i vrijednosti destilirani tako da su postali „kao škotski“, iako su takvi stavovi poprilično rašireni u većini zapadnih kapitalističkih društava. Kod njih nema ničeg urođenog, ali oni postaju korisni markeri kako se društvo želi predstaviti.

Utvrđeno je da su kulturne reprezentacije Škotske često u suprotnosti sa složenom stvarnošću društva. Nacionalni identiteti konstruirani su iz referenci na povijest ili, točnije, na popularne ideje o povijesti koje postižu mitski status, bez obzira na to što moderni akademski povjesničari smatraju svojom stvarnom istinom ili važnošću. Povijest je bitna te smatram da je „povijesni“ Highlands najveći utjecaj na vanjski prikaz škotskog identiteta.

Literatura

- Billig, M. 1995: *Banal Nationalism (Theory, Culture and Society)*. SAGE.
- Blouet, B. W. 2009: *A Geography of Europe in the Modern World, The EU & Neighbors*, 2nd edition, 294 – 298.
- Dalrymple Stair, J. 1693: *The Institutions of the Law of Scotland, Deduced from Its Originals, and Collated with the Civil, Canon, and Feudal Laws, and with the Customs of Neighbouring Nations* (2d ed., rev., corr., enl.).
- Gill, F. 2005: National identities in a Scottish Borders community, *Nations and Nationalism*, 11 (1).
- Ichijo, A. 2004: *Scottish nationalism and the idea of Europe: Concepts of Europe and the nation*, Psychology Press.
- Lynch, M. 2011: *Scotland: A New History*, London: Random House.
- MacInnes, J. 1989: The Gaelic perception of the Lowlands, in W. Gillies (ed.), *Gaelic and Scotland*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 89-100.
- McCrone, D., Morris, A., Kiely, R. 1995: *Scotland – The Brand: The Making of Scottish Heritage*. Edinburgh: Polygon.
- McCrone, D., Bechhofer, F. 2015: *Understanding National Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.
- McCrone, D. 2001: *Understanding Scotland: The Sociology of a Nation*. London: Routledge, 149-175.
- Morton, G. 2001: *William Wallace: Man and Myth*, Stroud: Sutton Publishing.
- O'Neill, M. 2006: Museums and Identity in Glasgow, *International Journal of Heritage Studies* Vol. 12, No. 1, January 2006, 29–48.
- Paasi, A. 2003: Region and place: regional identity in question, *Progress in Human Geography*, 27 (4), 475–485.
- Prebble, J. 1988: *The King's Jaunt: George IV in Scotland, 1822*, Collins, Glasgow
<https://archive.org/details/kingsjauntgeorge0000preb> (preuzeto: 6.9.2020)
- Said, E. 1993: *Culture and Imperialism*, Penguin Books, Harmondsworth.
- Smout, T. C. 2009: The Highlands and the Roots of Green Consciousness, 1750–1990, In *Exploring Environmental History: Selected Essays*, 21-52, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Withers, C. W. J. 1999: *Contested Visions: Nature, Culture and the Morality of Landscape in the Scottish Highlands*, Buttimer, A., Wallin, L. :*Nature and Identity in Cross-Cultural Perspective*, The GeoJournal Library, 48, Springer, Dordrecht.

Womack, P. 1989: *Improvement and Romance: constructing the myth of the Highlands*, Macmillan, London.

Izvori

The Guardian 2011: How British do you feel? Visualised.

<https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/oct/17/britishness-map-visualisation-data> (6.9.2020).

Brilliant Maps 2018: National Identity In The UK Based On The 2011 Census.

<https://brilliantmaps.com/national-identity-uk/> (6.9.2020).

Wikipedia 2020: Scottish Highlands. https://en.wikipedia.org/wiki/Scottish_Highlands (6.9.2020).

Wikipedia 2020: Landscape painting in Scotland.

https://en.wikipedia.org/wiki/Landscape_painting_in_Scotland (6.9.2020).